

this concept. It is proved that the objective characteristics of such a social phenomenon as trust requires a broader analysis involving theoretical developments in various humanitarian fields.

Keywords: trust, Sociology, Psychology, subject of trust, object of trust, trust function.

Статтю отримано 12.06.2014 р.

УДК 2-67-057.54+316

Тетяна Колосок

Вимоги до експерта-релігієзнавця у сфері наукової експертизи

Релігія завжди відігравала значну роль у суспільно-політичних процесах, була та є важливим фактором світової політики й, на жаль, – причиною конфліктів, що, відповідно, актуалізує пошук новітніх шляхів урегулювання міжконфесійних відносин, одним із яких є релігієзнавча експертиза. Значимий аспект цієї проблематики – питання статусу експертів, їхньої професійної компетентності. З'ясовано, що релігієзнавчу експертизу можуть здійснювати незалежні експерти-релігієзнавці, які повинні мати вищу освіту, учений ступінь кандидата або доктора наук у сфері релігієзнавства, досвід професійної діяльності. У статті розкрито сутність принципів, якими повинні керуватись експерти, виконуючи релігієзнавчу експертизу (дотримання права на свободу совісті й свободу віросповідання, принципами незалежності експерта, об'єктивності, усебічності, комплексності).

Ключові слова: релігієзнавча експертиза, експерт-релігієзнавець, міжконфесійні відносини.

Постановка проблеми та її значення. Релігія завжди відігравала значну роль у суспільно-політичних процесах, була та є важливим фактором світової політики й, на жаль, – причиною конфліктів. Багатоconfесійний характер сучасних суспільств, у тому числі українського, передбачає наявність багатьох релігійних об'єднань, що належать як до традиційних вірувань, так і новосформованих, які істотно відрізняються за кількістю прихильників, соціально-етичними програмами, організаційною структурою.

Насиченість релігійного простору численними релігійними об'єднаннями, невідповідність їхніх задекларованих цілей реальності, складні стосунки між певними конфесіями, необґрунтовані звинувачення й заангажованість актуалізують пошук новітніх шляхів урегулювання міжконфесійних відносин, одним із яких є релігієзнавча експертиза, яка здійснюється задля встановлення відповідності чинному в державі законодавству установчих, а також інших документів релігійного змісту, освітянських програм, інформаційних матеріалів і предметів релігійного призначення.

Актуальність проблематики релігієзнавчої експертизи, безперечно, зосереджує увагу дослідників на таких питаннях, як сутність релігієзнавчої експертизи, умови й методи її проведення, предмет та об'єкт експертизи й ін. Значимим аспектом проблематики реалізації релігієзнавчої експертизи є питання статусу експертів, їхньої професійної компетентності, умов обрання до виконання функцій, чим і обумовлено вибір теми дослідження.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Тема релігієзнавчої експертизи, по суті, не набула ретельного теоретичного осмислення й нині залишається за рамками наукових пошуків, хоча в ст. 30 Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» (1991 р.) йдеться про релігієзнавчу експертизу. Окремі аспекти цієї проблематики (запровадження релігієзнавчої експертизи в Україні, методологія релігієзнавчої експертизи, правові засади забезпечення державної релігієзнавчої експертизи, світовий і вітчизняний досвід проведення релігієзнавчої експертизи, її специфіка та організація в судовичстві, конфлікт інтерпретацій у релігієзнавчій експертизі) досліджувались українськими вченими, серед яких – В. Бондаренко, Є. Додіна, С. Качурова, В. Любчик, Л. Майданевич, У. Хаварівський і Г. Хаварівська та ін. Значний внесок у розвиток релігієзнавчої експертизи зроблено співробітниками відділення релігієзнавства Інституту філософії імені Г. С. Сковороди НАН України М. Бабієм, В. Климовим, А. Колодним, О. Саганом, В. Титаренко,

Л. Филипович, П. Яроцьким, В. Єленським й ін. Варто згадати російських науковців І. Загребіну, К. Елбакян, А. Пчелінцева, Ю. Сідельнікова та ін.

Мета статті – аналіз вимог до експерта-релігієзнавця у сфері наукової експертизи.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування результатів дослідження. Правова основа релігієзнавчої експертизи – норма Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» [7], яка передбачає, що «Державний орган України у справах релігій... забезпечує релігієзнавчу експертизу за участю представників релігійних організацій і відповідних спеціалістів» (ч. 8 ст. 30).

В Україні з 1995 р. діє Закон про наукову й науково-технічну експертизу (із додатками 1999, 2006 і 2012 рр.) [6]. Він визначає правові, організаційні та фінансові основи експертної діяльності в науково-технічній сфері, а також загальні основи й принципи регулювання суспільних відносин у галузі організації та проведення наукової й науково-технічної експертизи для забезпечення наукового обґрунтування структури та змісту пріоритетних напрямів розвитку науки й техніки, наукових, науково-технічних, соціально-економічних, екологічних програм та проектів, визначення напрямів науково-технічної діяльності, аналізу й оцінки ефективності використання науково-технічного потенціалу, результатів досліджень.

Важлива частина Закону про наукову й науково-технічну експертизу – ст. 21, у якій визначено права та обов'язки експерта, який має право вільно викладати особисту думку з питань експертного аналізу, наукової й науково-технічної експертизи; брати участь у проведенні експертного аналізу та оцінки об'єктів на всіх стадіях наукової й науково-технічної експертизи, а також експертизи або відмовитися від участі в ній, якщо це не пов'язано з прямим виконанням службових обов'язків; вимагати надання додаткових матеріалів, розрахунків та обґрунтувань, необхідних для підготовки об'єктивних висновків; одержувати стосовно об'єкта експертизи достовірні відомості, довідкові й інформаційні матеріали, у тому числі й такі, що не підлягають розголошенню; обнародувати в засобах масової інформації підготовлені висновки наукової та науково-технічної експертизи, якщо це передбачено дорученням або договором на проведення експертизи. Права експерта виникають на підставі укладеного з ним договору, доручення на проведення експертизи або його службових обов'язків, якщо експертиза здійснюється як службове завдання. Експертам надано права на вільний доступ до державних баз даних, інших джерел науково-технічної інформації стосовно питань, пов'язаних з об'єктом експертизи. Держава гарантує реалізацію цих прав експерта.

Однак експерт наукової й науково-технічної експертизи зобов'язаний пред'являти на вимогу замовника або організатора експертизи документи, які підтверджують його досвід і рівень кваліфікації; не допускати розголошення інформації, що міститься в матеріалах експертизи, якщо інше не передбачено договором або дорученням на проведення експертизи. Експерт несе відповідальність за несвоєчасне, неякісне та протиправне проведення наукової й науково-технічної експертизи, невиконання умов договору.

Отже, наукова та науково-технічна експертизи досить ретельно прописані в Законі, однак нічого не сказано про релігієзнавчу експертизу, хоча логічно припустити, що вона є різновидом наукової експертизи.

В Україні відсутня державна релігієзнавча експертиза, на відміну від Російської Федерації й Республіки Білорусь. У цьому, – вважає українська дослідниця В. Титаренко, – можна вбачати незаперечний демократичний поступ, оскільки релігієзнавча експертиза повинна бути незалежною, а не державною, адже тоді стає можливим дотримання принципів незаангажованості та об'єктивності [10]. Завдання забезпечення релігієзнавчої експертизи покладено в Україні на Міністерство культури, однак її проведення не входить до повноважень Міністерства культури України. Структурний підрозділ Міністерства – відділ експертно-аналітичної роботи та зв'язків із релігійними організаціями Департаменту у справах релігій і національностей – не може виступати безпосереднім суб'єктом проведення релігієзнавчої експертизи.

Окрім згадки в Законі України «Про свободу совісті та релігійні організації» й Положенні про Міністерство культури України, нині в жодному іншому нормативно-правовому акті не згадується термін «релігієзнавча експертиза», не вказано, у яких випадках вона призначається, хто її здійснює, яка процедура її проведення, що є об'єктом експертизи, терміни її проведення, вимоги до експертного висновку тощо. Отже, нині в Україні релігієзнавча експертиза не має чітко визначеного

юридичного статусу. Є досить сумнівним її здійснення, призначення й професійна компетенція осіб-експертів щодо відповідності законодавчим вимогам та експертним дослідженням.

Цікаві роздуми з приводу постаті експерта у сфері релігієзнавчої експертизи російського вченого Ю. В. Тихонравова. У релігієзнавчій експертизі спеціаліст, як правило, – зазначає Ю. В. Тихонравов, – використовується лише як ерудит у відповідній сфері, аби дати висновок щодо тих чи інших проблем, пов'язаних із релігією. Однак, чи допустиме таке застосування спеціальних релігієзнавчих знань у правовій сфері? – ставить запитання дослідник. – Релігійне життя безмежно різноманітне, а більшість релігієзнавців спеціалізується в межах однієї релігії або групи релігій. Навіть якщо релігієзнавець охоплює своєю ерудицією всі відомі досі релігії, що дуже сумнівно, це не означає, що він не зустрінє зовсім нове, унікальне релігійне явище. Якщо врахувати, що найбільша кількість соціальних проблем пов'язана саме з новими релігійними рухами, та релігієзнавча ерудиція взагалі втрачає своє значення [11, с. 25].

По суті, дослідник ставить важливе питання: хто ж може бути експертом у сфері релігієзнавства – чиновники-службовці, священики, професійні богослови, громадські організації чи вчені-релігієзнавці? Які вимоги щодо рівня кваліфікації експерта варто висувати суспільству й законодавству?

Суб'єктом експертизи є експерт – носій спеціальних знань і практичного досвіду, який має об'єктивні й повні відомості про особливості та властивості зовнішнього об'єкта та рекомендації щодо кращих варіантів управлінських рішень стосовно цього об'єкта, незалежно від зовнішніх впливів і власної вигоди висловлює судження у сфері його спеціальних знань та практичного досвіду з поставлених перед ним питань; відповідає за свій експертний висновок, має права й обов'язки, які визначені відповідними нормативними документами; виконуючи спеціальну рольову функцію, уключений у процес прийняття рішень задля їх наукового обґрунтування [9, с. 113–114].

Професор Російського державного гуманітарного університету, головний редактор часопису «Релігія і право» А. В. Пчелінцев і практикуючий у сфері релігії та права адвокат, голова правління Гільдії експертів з релігії й права І. Загребіна підкреслюють, приєднуючись до думки багатьох учених і юристів, що залучення в ролі експертів державних службовців органів державної влади порушує принцип об'єктивності та незалежності експерта, оскільки існує висока ймовірність його адміністративної залежності від установи, у якій він працює. Також навряд чи є доцільне залучення до експертної роботи як консультантів представників релігійних організацій, оскільки доволі часто вони можуть виступати зацікавленими особами в прийнятті певних рішень [8].

У ролі експерта не має право виступати священик, представник будь-якої конфесії, громадянин, котрий перебуває в трудових або інших договірних відносинах із будь-якою релігійною організацією, – наголошує І. Загребіна, і вважає за необхідне цю вимогу до постаті експерта законодавчо закріпити [2, с. 169]. Ураховуючи, що релігієзнавча експертиза стосується сфери державно-конфесійних відносин, передача представнику будь-якої конфесії функції державного експерта не лише порушує принципи незалежності експерта, світськості держави, а й може спровокувати міжконфесійний конфлікт [3].

Дослідниця зазначеної проблематики з Республіки Казахстан Л. К. Аренова також вважає, що професійні богослови не можуть виступати експертами у сфері релігієзнавчої експертизи. Л. К. Аренова зазначає, що незалежно від конфесійної належності, богословами висловлено власний, особистий духовний погляд, який може відрізнятися від позиції безпосередньо офіційної конфесії, наприклад офіційної думки Російської православної церкви, Римо-Католицької або Греко-Римської церкви чи Духовного управління мусульман.

У цьому сенсі варто також ураховувати, що конкретні релігійні об'єднання, так звані традиційні, культуроформувальні, світові релігії, не можуть бути єдиними учасниками, які залучені до проведення релігієзнавчої експертизи, адже в такому випадку це є проявом порушення прав і свобод у діяльності інших релігійних конфесій і деномінацій, які за своєю основою є нетрадиційними.

Л. К. Аренова підкреслює, що залучення до участі в здійсненні релігієзнавчої експертизи громадських об'єднань неприпустимим, оскільки їх склад уключає в себе контингент, який висловлює свою громадянську позицію й недостатньо обізнаний з питаннями спеціальних знань, які необхідні для проведення експертної оцінки з проблем релігій, релігійного світогляду, догматів віри різних конфесійних структур. Як правило, громадські об'єднання не є професійними

співтовариствами або групами, тобто не мають необхідної наукової компетенції для офіційної оцінки поданих матеріалів [1].

Отже, з'ясовано, що експертами у сфері релігієзнавства не можуть бути громадські організації, громадяни, які перебувають у договірних відносинах із будь-якою релігійною організацією, державні службовці, священики, професійні богослови. Погоджуємося з думкою як вітчизняних, так і закордонних провідних учених-теоретиків і науковців-практиків, юристів, що релігієзнавча експертиза повинна проводитися незалежними експертами-релігієзнавцями. Оскільки в Україні детально не описано в жодному нормативному акті, які вимоги висуваються до експерта-релігієзнавця, чітко не сформульовано його обов'язки й права, рівень відповідальності за поданий експертний висновок, то варто звернутися до теоретичних напрацювань і практичного досвіду у сфері експертування вчених та адвокатів-практиків.

Релігієзнавча експертиза може проводитися відповідними незалежними експертами, – вважає В. Титаренко, – чия кваліфікація відповідає встановленим вимогам (Закон України «Про судову експертизу»), а саме особи, котрі мають відповідну вищу освіту, освітньо-кваліфікаційний рівень (не нижче спеціаліста), пройшли підготовку й отримали кваліфікацію експерта з певної спеціальності, можуть рекомендувати шляхи, механізми, способи розв'язання проблем, що виникають під час реалізації державної політики у сфері релігії [10].

Проведення релігієзнавчої експертизи варто доручати незалежним експертам із числа вчених різного профілю, а саме релігієзнавців, психологів, юристів й інших спеціалістів, які є співробітниками вищих навчальних закладів і науково-дослідних інститутів. Залучення вчених і наукових співробітників вищих навчальних закладів, науково-дослідних інститутів різного профілю також є досить ефективним не лише під час розробки та визначення поняття релігієзнавчої експертизи, а й у науково-дослідницькому плані, – вважає Л. К. Аренова [1].

І. Загребіна наголошує, що в ролі експерта з проведення релігієзнавчої експертизи повинен виступати спеціаліст, котрий має вищу світську освіту з наукового релігієзнавства і вчений ступінь, стаж роботи за спеціальністю не менше п'яти років, володіє науковими й/або практичними знаннями з питання, що розглядається, із відповідних напрямів науки [2, с. 169].

У методичному посібнику з питань проведення релігієзнавчої експертизи, виданому в Астані у 2014 р., зазначено про наявність таких вимог до експерта-релігієзнавця: експертом-релігієзнавцем може бути призначена особа (або група осіб), чия наукова компетентність підтверджена відповідними документами та визнана науковим співтовариством. Експерт, окрім релігієзнавчих знань, повинен володіти спеціальними знаннями щодо конкретних релігійних феноменів, а також займати об'єктивну, виважену позицію стосовно об'єкта експертизи.

Експертом може бути прихильник цієї або спорідненої релігії (за умови відсутності антагоністичних відносин із досліджуваним феноменом), який володіє необхідною науковою кваліфікацією; тривалий час вивчав релігійний феномен методом «уключеного спостереження», що забезпечує дотримання експертом одночасно двох методологічних принципів: емпатичного осягнення сутності релігійного феномену й змісту запропонованих ним релігійних ідей і цінностей, а також їх динамічної взаємодії; винесення за межі своїх особистих релігійних настанов симпатій та антипатій, здатність відсторонитися від них.

Відзначено, що оптимальною формою проведення об'єктивної експертизи є колегіальна, коли її результати ухвалюються колом учених, чия компетентність визнана й не викликає сумнівів. Учасники експертизи повинні мати вчений ступінь або наукові праці з релігієзнавчої тематики, володіти досвідом вивчення та аналізу діяльності релігійних об'єднань, умінням використовувати в роботі передові методики дослідження об'єктів релігієзнавчої експертизи й урахувати міжнародний досвід [5, с. 29–30].

Український дослідник Л. О. Майданевич вважає, що експертом у релігієзнавчій експертизі може бути особа, яка має спеціальні знання в галузі релігієзнавства для надання висновку з досліджуваних питань. Експерт повинен знати суспільно-історичну природу релігії, механізми її соціальних зв'язків із політичними, економічними, духовними систематиками суспільства, особливості їх впливу на віруючих. Експерт зобов'язаний доброзичливо або принаймні стримано ставитися до індивідуальних та групових відмінностей (релігійних, етнічних, культурних, цивілізаційних). Отже,

підсумовує Л. Майданевич, світоглядною основою толерантності експерта є цінування різноманітності – природної, індивідуальної, суспільної, культурної [4, с. 63].

Варто вказати на декілька базових ознак, які дають підставу вважати людину експертом, – це, передусім, вища освіта в експерта; кваліфікація, що підтверджена вченим ступенем кандидата або доктора наук у сфері релігієзнавства; досвід участі в проведенні міждисциплінарних досліджень; досвід професійної діяльності, її різносторонність та успішність; компетентність у певній предметній сфері, яка має бути близькою щодо об'єкта експертизи [2, с. 166]. Отже, можна впевнено стверджувати, що від професійної підготовки експертів залежить наукова обґрунтованість й об'єктивність результатів дослідження.

І. Загребіна відзначає, що, здійснюючи релігієзнавчу експертизу, експерти повинні керуватися принципами дотримання права на свободу совісті та свободу віросповідання, принципами незалежності експерта, об'єктивності, усебічності й повноти дослідження, комплексності та компетентності.

Експерти повинні дотримуватися права й свобод людини та громадянина, що є необхідною передумовою свободи світоглядного вибору, самовизначення людини у своєму ставленні до релігії. Однак свобода має вкладатись у межі правомірної поведінки й передбачати захист громадян і їх об'єднань від перешкод у реалізації ними своєї свободи, а також припинення зловживань свободою, які виражаються в різних формах антисуспільної поведінки, в екстремізмі.

Принцип незалежності експерта під час проведення релігієзнавчої експертизи передбачає особистісну його незацікавленість у результаті дослідження. Експерт повинен бути світоглядно нейтральним (усе багатоманіття світоглядних аспектів методології експертної діяльності у сфері релігії можна звести до двох основних форм мислення дослідників – апологетики (релігійна й атеїстична) і наукового раціоналізму [8]), толерантним та повинен керуватись у своїй діяльності лише науковими знаннями й правовими нормами, які регулюють цю сферу суспільних відносин. В іншому випадку, оцінка матеріалів і/або віровчень під час проведення експертизи, замість наукової обґрунтованості, може мати конфесійно упереджений неадекватний характер.

Здійснюючи експертизу, експерт повинен бути незалежним у виборі методів, способів або засобів дослідження об'єкта експертизи. Варто особливо відзначити, що будь-яка форма залежності експерта: адміністративна, політична, моральна, релігійна – може бути передумовою можливості тиску на нього зі сторони зацікавлених осіб із метою отримання певного результату [3].

Толерантність, – наголошують А. Пчелінцев і І. Загребіна, – є важливою умовою конфесійного багатоманіття суспільного життя й передбачає вияв поваги до носіїв інших віровчень, визнання їхнього права мати іншу думку. Толерантність у межах релігієзнавчої експертизи передбачає відкритість до діалогу з прихильниками інших релігій. Експерти-релігієзнавці спрямовані зіграти конструктивну роль, сприяти вільному діалогу, роз'яснювати небезпеки ксенофобії, релігійної нетерпимості [8].

Принцип об'єктивності передбачає використання експертом об'єктивних методів і засобів дослідження, повну відсутність суб'єктивізму під час формування висновків за результатами дослідження. Об'єктивність – невід'ємний елемент будь-якої експертизи та пов'язана з незалежністю її проведення.

Принцип усебічності дослідження полягає в тому, що на всіх етапах дослідження при формуванні висновків потрібно досліджувати всі сторони об'єкта експертного дослідження. Принцип повноти дослідження передбачає використання експертом усіх доступних йому об'єктів, методик і засобів дослідження, необхідних для подання висновку. Експерт зобов'язаний відповісти на всі поставлені до нього питання.

Важливим є принцип комплексності проведення релігієзнавчої експертизи. Комплексною вважають таку експертизу, під час реалізації якої розв'язання завдання неможливе без одночасної участі спеціалістів різних сфер знання у формулюванні спільного висновку. І. В. Загребіна наполягає на комплексному характері експертизи, тобто експертна група повинна включати вчених із різних сфер наукового знання (філософів, які спеціалізуються на вивченні питань віровчень релігій; юристів, котрі спеціалізуються на вивченні питань відносин держави й релігійних об'єднань; лінгвістів; істориків і психологів, які спеціалізуються на вивченні релігійного феномену та релігійного життя суспільства). Принцип компетентності експерта спрямований на попередження

некваліфікованих і помилкових висновків. Оскільки, якщо рівень компетентності експерта не відповідає складності експертного дослідження, то це може сприяти формуванню некваліфікованого, помилкового висновку [3].

Висновки й перспективи подальших досліджень. З'ясовано, що нині в Україні релігієзнавча експертиза не має чітко окресленого юридичного статусу, не вказано, у яких випадках вона призначається, хто її здійснює, яка процедура її проведення, що є об'єктом експертизи, терміни її проведення, вимоги до експертного висновку тощо. Доведено, що експертами у сфері релігієзнавства не можуть бути громадські організації, громадяни, котрі перебувають у договірних відносинах із будь-якою релігійною організацією, державні службовці, священики, професійні богослови, а виключно науковці-релігієзнавці.

Релігієзнавчу експертизу здійснює експерт-релігієзнавець, який повинен мати вищу академічну освіту, високу кваліфікацію, що підтверджено вченим ступенем кандидата або доктора наук у сфері релігієзнавства, досвід участі в проведенні міждисциплінарних досліджень, досвід успішної й різносторонньої професійної діяльності, компетентність у певній предметній сфері, яка має бути близькою щодо об'єкта експертизи. Здійснюючи релігієзнавчу експертизу, експерти повинні керуватися принципами дотримання права на свободу совісті й свободу віросповідання, принципами незалежності експерта (світоглядна нейтральність, толерантність, незалежність у виборі методів, способів і засобів дослідження об'єкта експертизи), об'єктивності, усебічності та повноти дослідження, комплексності й компетентності.

Вимоги до кваліфікації експертів-релігієзнавців в Україні законодавчо не закріплені. На жаль, не існує спеціальної підготовки експертів-релігієзнавців, тому вважаємо за доцільне створення умов для спеціальної навчальної підготовки майбутніх експертів-релігієзнавців.

Результати дослідження слугують основою для наступних розвідок окреслених проблем, зокрема з'ясування прав й обов'язків експерта-релігієзнавця.

Джерела та література

1. Аренова Л. К. Актуальные вопросы производства религиозной экспертизы [Электронный ресурс] / Л. К. Аренова // Вестник КарГУ. – Караганда, 2012. – № 4. – Режим доступа : <http://articlekz.com/node/1772?page=show>.
2. Загребина И. В. От невежества к мнимому экстремизму: проблемы религиозной экспертизы в России / И. В. Загребина // Государство. Религия. Церковь. – 2013. – № 2 (31). – С. 159–176.
3. Загребина И. В. Принципы религиозной экспертизы [Электронный ресурс] / И. В. Загребина. – Режим доступа : <http://akziv.ru/article/3920.html>
4. Майданевич Л. О. Сутність релігієзнавчої експертизи / Л. О. Майданевич // Zbiór raportów naukowych. Wpływ badań naukowych. (28.04.2013-30.04.2013). – Bydgoszcz : Wydawca: Sp.z o.o. «Diamond trading tour», 2013. – Część 8. – С. 57–64.
5. Методическое пособие по вопросам проведения религиозной экспертизы / [гл. ред. Г. Е. Шлымова]. – Астана, 2013. – 152 с.
6. Про наукову і науково-технічну експертизу: Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/51/95-%D0%B2%D1%80>
7. Про свободу совісті та релігійні організації: Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/987-12>
8. Пчелинцев А. В. Образование и мировоззрение эксперта как факторы государственной религиозной экспертизы [Электронный ресурс] / А. В. Пчелинцев, И. В. Загребина // Право и образование. – 2011. – № 2. – С. 102–110. – Режим доступа : http://www.sclj.ru/news/detail.php?SECTION_ID=256&ELEMENT_ID=3360
9. Современный словарь иностранных слов: ок. 20 000 слов. – СПб. : Дуэт, 1994. – 752 с.
10. Титаренко В. Методологічні особливості релігієзнавчої експертизи як механізму регулювання відносин в суспільстві [Електронний ресурс] / В. Титаренко // Релігія та соціум. Міжнародний часопис. – Чернівці : Чернівець. нац. ун-т, 2013. – С. 78–85. – Режим доступу : http://elibrary.kubg.edu.ua/2872/1/Tutarenko_metod.concepcii_2013.pdf
11. Тихонравов Ю. В. О методике религиозной экспертизы / Ю. В. Тихонравов // Религия и право. – 1999. – № 2. – С. 24–26.

References

1. Arenova, L. K. (2012), «Topical issues of religious expertise production», Vestnik KarGU, No. 4, <http://articlekz.com/node/1772?page=show>

2. Zagrebina, I. V. (2013), «From ignorance to an imaginary extremism: problems of religious expertise in Russia», Gosudarstvo. Religiya. Tserkov', Vol. 31, No. 2, pp 159–176.
3. Zagrebina, I. V., «The principles of religious expertise», <http://akziv.ru/article/3920.html>
4. Maydanevych, L. O. (2013), «The essence of religion expertise», *Zbiór raportów naukowych. Wpływ badań naukowych*, Bydgoszcz: Wydawca: Sp.z o.o. «Diamond trading tour», No. 8, pp. 57–64.
5. «Methodical manual for carrying out religious expertise» (2013), by red. G. Ye. Shlamova, Astana, 152 p.
6. «About scientific and scientific and technical expertise: Law of Ukraine», <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/51/95-%D0%B2%D1%80>
7. «On Freedom of Conscience and Religious Organizations: Law Ukraine», <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/987-12>
8. Pchelintsev, A. V., Zagrebina, I. V. (2011), «Education and outlook of expert as factors in the state religious expertise», *Pravo i obrazovaniye*, No. 2, pp. 102–110, http://www.sclj.ru/news/detail.php?SECTION_ID=256&ELEMENT_ID=3360
9. «Contemporary dictionary of foreign words: approx. 20,000 Words» (1994), SPb. : Duet, 752 p.
10. Tytarenko, V. (2013), «Methodological features of religion expertise as a mechanism regulation of relations in society», *Relihiya ta sotsium*, pp. 78–85, http://elibrary.kubg.edu.ua/2872/1/Tutarenko_metod.concepcii_2013.pdf
11. Tikhonravov, Yu. V. (1999), «About a technique religious expertise», *Religiya i pravo*, No. 2, pp. 24–26.

Колосок Татьяна. Требования к эксперту-религиоведу в области научной экспертизы. Религия всегда влияла на общественно-политические процессы и выступала важным фактором мировой политики, и, увы, причиной конфликтов, что, соответственно, актуализирует поиск новых путей урегулирования межконфессиональных отношений, одним из которых является религиоведческая экспертиза. Важным аспектом проблематики осуществления религиоведческой экспертизы становится вопрос о статусе экспертов, их профессиональной компетентности. Целью статьи является анализ требований к эксперту-религиоведу в области научной экспертизы.

В статье установлено, что религиоведческую экспертизу могут осуществлять независимые эксперты-религиоведы, которые должны иметь высшее академическое / светское образование, ученую степень кандидата или доктора наук в области религиоведения, опыт профессиональной деятельности и владеть компетентностью в определенной предметной области, которая связана с объектом экспертизы. Осуществляя религиоведческую экспертизу, эксперты должны руководствоваться принципами наблюдения права на свободу совести и свободу вероисповедания, принципами независимости эксперта, объективности, всесторонности, комплексности.

Ключевые слова: религиоведческая экспертиза, эксперт-религиевед, межконфессиональные отношения.

Kolosok Tetiana. Requirements to an Expert Student of Religion in the Sphere of Scientific Examination.

Saturation of religious space by religious associations, complicated relations between certain confessions, insubstantial accusations and commitment, actualize searching of the newest ways for interconfessional relations settlement, one of which is religious studies examination. One of the meaningful aspects of the problems range for religious studies examination realization is the question of experts' status, their professional competence. The aim of the article is analysis of requirements to the expert student of religion in realization of scientific examination.

Legal framework of religious studies examination are the norms of the Law of Ukraine «On the right of conscience and religious organizations», and besides, from 1995 in Ukraine the Law on scientific and scientific-technical examination (with additions made in 1999, 2006 and 2012) acts, which determines legal, organizational and financial frameworks of the expert activity in scientific and scientific-technical sphere. However, in this Law nothing is said concerning religious studies examination, although it is logical to assume that it is the variety of scientific examination.

While research it was found out by us, that the experts in the sphere of religious studies could not be public organizations, citizens being in contractual relationships with any religious organization, government employees, priests, professional theologians. We agree with the opinion of both home and foreign leading theoretical scientists and practical scientists, lawyers, that religious studies examination should be conducted by independent religious expert scientists, who should have higher academic/ secular education, qualification confirmed by the graduate degree of Candidate or Doctor of sciences in the sphere of religious studies; experience of successful and versatile professional activity, competence in a certain subject sphere, close in relation to the expertise object. Carrying out religious studies examination, experts should follow the principles of observance the right on the right of conscience and religious freedom, principles of the expert independence, objectivity, research comprehensiveness and plenitude, complexity and competence.

Requirements to qualification of expert student of religion in Ukraine are not envisaged legislatively, unfortunately, there is no special preparation of expert student of religion, that is why we think it reasonable to create conditions for passing the special educational training for future expert student of religion.

Keywords: religious studies examination, expert student of religion, interconfessional relations.

Статтю отримано 27.05.2014 р.